

4. Η ΕΔΑΦΙΚΗ ΑΤΖΕΝΤΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ 2020 - ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

Η «Εδαφική Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2020»¹ συμφωνήθηκε κατά την άτυπη υπουργική σύνοδο των αρμόδιων υπουργών για το χωροταξικό σχεδιασμό και τον σχεδιασμό της Εδαφικής Ανάπτυξης στις 19 του Μάη 2011 Gödöllő, Ουγγαρία, έχοντας αξιολογήσει την Εδαφική Ατζέντα που ξεκίνησε το 2007². Έχει λάβει υπόψη τις πρόσφατες εξελίξεις που περιγράφονται στην έκθεση «Territorial State and Perspectives of the European Union» και την «πέμπτη έκθεση της Επιτροπής για την Οικονομική, Κοινωνική και εδαφική συνοχή» και την «Στρατηγική Ευρώπη 2020», όντας προσανατολισμένη σε μια πολιτική για την υποστήριξη της Εδαφικής Συνοχής ως τον νέο στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο στόχος της είναι να παρέχει στρατηγικές κατευθύνσεις για την εδαφική ανάπτυξη, την προώθηση της ενσωμάτωσης της εδαφικής διάστασης στις διάφορες πολιτικές σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης και να διασφαλίσει την εφαρμογή της «Στρατηγικής Ευρώπη 2020», σύμφωνα με τις αρχές της εδαφικής συνοχής. Οι στόχοι της ΕΕ που ορίζονται στην Στρατηγική Ευρώπη 2020 για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη μπορούν να επιτευχθούν μόνο αν υπολογίζεται η εδαφική διάσταση της Στρατηγικής, καθώς διαφέρουν οι δυνατότητες ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών.

Οι προκλήσεις για την εδαφική ανάπτυξη χρειάζονται κατάλληλες κοινές προσπάθειες, ως εκ τούτου ορίζονται **έξι εδαφικές προτεραιότητες για την ΕΕ**, οι οποίες μπορούν να συμβάλουν στην επιτυχή υλοποίηση της «Στρατηγικής της Ευρώπης 2020».

1. Προώθηση της πολυκεντρικής και ισόρροπης εδαφικής ανάπτυξης της ΕΕ

Η πολυκεντρική και ισόρροπη εδαφική ανάπτυξη της ΕΕ είναι βασικό στοιχείο για την επίτευξη της Εδαφικής συνοχής. Οι προσπάθειες θα πρέπει να συμβάλουν στη μείωση της ισχυρής εδαφικής πόλωσης των οικονομικών επιδόσεων, αποφεύγοντας μεγάλες περιφερειακές ανισότητες στο Ευρωπαϊκό έδαφος με την αντιμετώπιση των εμποδίων για την ανάπτυξη, σύμφωνα με την «Στρατηγική Ευρώπη 2020».

¹ Η εδαφική συνοχή είναι ένας κοινός στόχος για μια πιο αρμονική και ισορροπημένη κατάσταση της Ευρώπης. Ορίζει ειδικότερα την εδαφική συνοχή ως ένα σύνολο αρχών για την αρμονική, **ισορροπημένη, αποτελεσματική και αειφόρο χωροταξική ανάπτυξη**, καλύτερα προσαρμοσμένης στις ιδιαιτερότητες της περιοχής και η οποία δίνει τη δυνατότητα ίσων ευκαιριών στους πολίτες και τις επιχειρήσεις, όπου βρίσκονται, να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις εδαφικές τους δυνατότητες.

- Υποστηρίζει ότι η **εδαφική συνοχή ενισχύει την αρχή της αλληλεγγύης με στόχο τη σύγκλιση μεταξύ των οικονομιών των πιο εύπορων περιοχών με τις περιοχές των οποίων η ανάπτυξη υστερεί, με την θεώρηση ότι η ποικιλομορφία των εδαφών αποτελεί δυναμικό στοιχείο για την ανάπτυξη, και ότι ο διακριτός ταυτότητες των τοπικών και περιφερειακών κοινοτήτων είναι καίριας σημασίας από την άποψη αυτή.** Εδάφη με συμπληρωματικές δυνατότητες, συχνά γειτονικών περιοχών, μπορούν να ενώσουν τις δυνάμεις τους και να εξερευνήσουν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα μαζί, δημιουργώντας πρόσθετες δυνατότητες ανάπτυξης.
- Αναφέρει ότι η **εδαφική συνοχή συμπληρώνει μηχανισμούς αλληλεγγύης με μια ποιοτική προσέγγιση και τούτο διότι οι περιφερειακές αλληλεξαρτήσεις είναι ολοένα και πιο σημαντικές, και ζητούν τη συνέχιση της δικτύωσης, της συνεργασίας και της ολοκλήρωσης μεταξύ των διαφόρων περιφερειών της ΕΕ σε όλα τα σχετικά εδαφικά επίπεδα.**

Υποστηρίζει ότι **μόνο αν υπολογίζεται η εδαφική διάσταση της στρατηγικής, μπορούν να επιτευχθούν οι στόχοι της ΕΕ που ορίζονται στην στρατηγική Ευρώπη 2020 για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.**

Η βέλτιστη ισορροπία η βιωσιμότητα, η ανταγωνιστικότητα, η κοινωνική συνοχή μπορεί να πραγματοποιηθούν μέσω της ολοκληρωμένης εδαφικής ανάπτυξης.

Ως εκ τούτου οι υπεύθυνοι για το σχεδιασμό και την υλοποίηση των τομεακών πολιτικών θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις αρχές και τους στόχους της Εδαφικής Ατζέντα.

² Η Εδαφική Ατζέντα (2007) υιοθετήθηκε στο άτυπο συμβούλιο υπουργών Αστικής Ανάπτυξης και Χωροταξίας στη Λειψία το Μάιο του 2007.

Στο κείμενο αυτό αναφέρεται ότι η **Εδαφική συνοχή αποτελεί «προαπαιτούμενο για την Αειφόρο οικονομική μεγέθυνση και την υλοποίηση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής με προσήλωση στο Ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο».** Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναπτυχθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις, για την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στους πολίτες της ΕΕ και για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στις διάφορες περιοχές και να περιγραφθούν οι προτεραιότητες της ΕΕ για την επιδίωξη της Εδαφικής συνοχής.

Οι χαρακτηριστικές έννοιες «Εδαφική διακυβέρνηση» και «Εδαφικό κεφάλαιο» που αποδίδονται στην εδαφική συνοχή καθορίζουν και τους τρόπους για την επιδίωξη της.

Η Πράσινη Βίβλος εκπονήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προκειμένου να εξειδικευθούν περαιτέρω η έννοια της Εδαφικής συνοχής και το περιεχόμενο της Εδαφικής Ατζέντα 2007 καθώς και για να προωθήσει τον διάλογο των ενδιαφερομένων φορέων με στόχο τη βαθύτερη και αμοιβαία κατανόηση της και του αντίκτυπού της στην πολιτική.

Η ΕΕ διαθέτει μια απίστευτα πλούσια εδαφική ποικιλομορφία με μεγάλες χωρικές ανισότητες που αποτελούν εμπόδιο για την συνολική της ανάπτυξη και **προκειμένου να εξασφαλίσει την αρμονική ανάπτυξη όλων των περιοχών της, και τη μέριμνα ώστε να είναι σε θέση οι πολίτες τους να αξιοποιήσουν κατά το δυνατό περισσότερο τα εγγενή χαρακτηριστικά όλων των εδαφών θέτει την «εδαφική συνοχή» ως μέσο για «τη μετατροπή της ποικιλομορφίας σε προτέρημα», που συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξη ολόκληρης της ΕΕ.** Στο πλαίσιο αυτό η Πράσινη Βίβλος με μέσο την «εδαφική συνοχή» θεωρεί την **εδαφική ποικιλομορφία της ΕΕ ως ένα σημαντικό πλεονέκτημα που μπορεί να συμβάλει στη βιώσιμη ανάπτυξη της.**

Όταν οι πιο ανεπτυγμένες πόλεις και περιοχές εντός της Ευρώπης συνεργάζονται ως μέρη ενός πολυκεντρικού προτύπου λειτουργώντας ως κέντρα προσθέτουν αξία, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη των ευρύτερων περιοχών τους. Στο θέμα αυτό έχουν επίσης πολύ σημαντικό ρόλο οι πολιτικές Αστικής Ανάπτυξης. Ενθαρρύνονται επομένως οι πόλεις για να σχηματίσουν δίκτυα με καινοτόμο τρόπο, που μπορεί να τους επιτρέψει να βελτιώσουν την απόδοσή τους στον ευρωπαϊκό και παγκόσμιο ανταγωνισμό και να προωθήσουν την οικονομική ευημερία προς την αιχμή ανάπτυξης. **Ο στόχος της πολυκεντρικής ανάπτυξης αφορά στο μακρο - περιφερειακό επίπεδο και στις διασυνοριακές περιοχές καθώς επίσης και σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.**

2. Ενθάρρυνση της ολοκληρωμένης ανάπτυξης των πόλεων, της υπαίθρου και συγκεκριμένων περιοχών
Επισημαίνεται ότι κατά την εδαφική διαμόρφωση της πολιτικής σε όλα τα επίπεδα θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, οι στόχοι και τα προβλήματα που επισημάνθηκαν για την αστική ανάπτυξη στο Χάρτη της Λειψίας για τις βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις, καθώς και στη Μασσαλία και στο Τολέδο. Υποστηρίζονται όλες οι προσπάθειες, οι οποίες βοηθούν τις πόλεις να γίνουν κινητήρες της έξυπνης, διατηρήσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης καθώς και ελκυστικά μέρη για να ζήσουν, να εργαστούν, να τις επισκεφτούν και να επενδύσουν σε αυτές. Προτείνεται η εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης και πολυεπίπεδης προσέγγισης στην αστική ανάπτυξη. Η συνεργασία και η δικτύωση των πόλεων θα μπορούσαν να συμβάλουν στην έξυπνη ανάπτυξη των περιφερειών της πόλης συμπεριλαμβανομένων και των περιαστικών γειτονιών τους σε διαφορετικές κλίμακες μακροπρόθεσμα.

Η ολοκληρωμένη προσέγγιση με στρατηγικές που αναπτύσσονται σε τοπικό επίπεδο για την αντιμετώπιση των τοπικών συνθηκών είναι πολύ χρήσιμες και πρέπει να αναγνωρίζουν την αλληλεξάρτηση Αστικών και Αγροτικών περιοχών που βασίζεται σε ευρεία εταιρική σχέση. Στο πλαίσιο αυτό είναι σημαντικό να βελτιωθεί η προσβασιμότητα των αστικών κέντρων από τις αγροτικές περιοχές που σχετίζεται με τη διασφάλιση της αναγκαίας διαθεσιμότητας των ευκαιριών απασχόλησης και των υπηρεσιών γενικού ενδιαφέροντος.

Η ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα μοναδικά τους χαρακτηριστικά. Οι Αγροτικές, περιφερειακές και αραιοκατοικημένες περιοχές μπορεί να χρειαστεί να ενισχύσουν την προσβασιμότητα τους, την προώθηση της επιχειρηματικότητας και τη δημιουργία ισχυρών τοπικών ικανοτήτων.

Οι Αγροτικές περιοχές με εδάφη πλούσια σε πολιτιστικές και φυσικές αξίες πρέπει να υποστηρίζουν την προστασία και την αιχμή χρησιμοποίηση του Εδαφικού κεφαλαίου τους, τις οικολογικές λειτουργίες και τις υπηρεσίες που παρέχει.

Οι Αγροτικές περιοχές, οι απομακρυσμένες, αραιοκατοικημένες και λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή. Είναι περιοχές όπου κοινωνικές ομάδες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση και συχνά υποφέρουν από το διαχωρισμό.

Οι Αγροτικές περιοχές όπου η γεωργία και η δασοκομία εξακολουθούν να είναι σημαντικές μορφές χρήσης της γης, έχουν ανάγκη από τον εκσυγχρονισμό του πρωτογενή τομέα, μέσω της αποτελεσματικής χρήσης των πόρων, των απαραίτητων επενδύσεων σε νέους και εναλλακτικούς τομείς, της διατήρησης της υψηλής ποιότητας καλλιέργειας γης καθώς και της διατήρησης των οικολογικών λειτουργιών τους. Τα εδάφη που αντιμετωπίζουν σοβαρή μείωση του πληθυσμού θα πρέπει να εφαρμόσουν μακροπρόθεσμες λύσεις για τη διατήρηση της οικονομικής δραστηριότητας τους, των ελκυστικών συνθηκών διαβίωσης και των δημόσιων υπηρεσιών.

Οι περιοχές, οι Περιφέρειες και τα κράτη μέλη με συγκεκριμένα γεωγραφικά χαρακτηριστικά τα οποία έχουν σημαντική επίδραση στις δυνατότητες ανάπτυξής τους όπως οι παράκτιες ζώνες, τα νησιά, τα νησιωτικά κράτη, ορεινές περιοχές, πεδιάδες, κοιλάδες ποταμών και λιμνών λεκάνες και άλλα είδη των εδαφών εμφανίζουν προβλήματα τα οποία μπορούν να εξαλειφθούν όταν αντιμετωπισθούν με ολοκληρωμένο τρόπο από κοινού με τους φορείς από διαφορετικές χώρες ή περιοχές .

3. Εδαφική ολοκλήρωση των διασυνοριακών και διακρατικών λειτουργικών περιφερειών

Η Εδαφική ολοκλήρωση μέσω της εδαφικής συνεργασίας μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα για την ενίσχυση της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας. Με τον τρόπο αυτό, το δυναμικό των περιοχών όπως τα πολύτιμα φυσικά τοπία και η Πολιτιστική κληρονομιά, τα δίκτυα των πόλεων και οι αγορές εργασίας που χωρίζονται από τα σύνορα μπορούν να χρησιμοποιηθούν καλύτερα.

Προσοχή θα πρέπει να δοθεί στις περιοχές κατά μήκος των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Εδαφική ολοκλήρωση και συνεργασία μπορούν να δημιουργήσουν μια κρίσιμη μάζα για την ανάπτυξη, μειώνοντας τον οικονομικό, κοινωνικό και οικολογικό κατακερματισμό, και οικοδομώντας αμοιβαία εμπιστοσύνη και κοινωνικό κεφάλαιο.

4. Διασφάλιση της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας των περιφερειών με βάση τις ισχυρές τοπικές οικονομίες

Η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μπορεί να ενισχυθεί με την ανάπτυξη παγκοσμίως ολοκληρωμένων τομέων της οικονομίας και ισχυρών τοπικών οικονομιών. Οι παγκόσμιες και τοπικές πτυχές αλληλοενισχύονται και μεταξύ τους, και ως εκ τούτου θα πρέπει να αναπτύσσονται παράλληλα.

Η χρήση του κοινωνικού κεφαλαίου, του εδαφικού κεφαλαίου, η ανάπτυξη της καινοτομίας και οι στρατηγικές με τοπική προσέγγιση και έξυπνη εξειδίκευση μπορούν να παίξουν βασικό ρόλο. Επιπλέον, η ενσωμάτωση των τοπικών κεφαλαίων, των χαρακτηριστικών και παραδόσεων, είναι σημαντική για την ενίσχυση των τοπικών ανταποκρίσεων και την μείωση της ευαισθησίας τους, σε εξωτερικές δυνάμεις στην παγκόσμια οικονομία.

Αποτελεσματικά εργαλεία μπορούν να είναι:

Η βελτίωση των τοπικών οικονομιών μέσω **της ανάπτυξης των τοπικών προϊόντων και αγορών, του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, της τοπικά προσανατολισμένης παροχής κατάρτισης, η μερική αυτάρκεια και η δημιουργία συνεκτικών και ισχυρών τοπικών κοινοτήτων. Η διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας μπορεί να μειώσει την ευπάθεια.**

5. Βελτίωση της εδαφικής συνδεσιμότητας για άτομα, κοινότητες και επιχειρήσεις

Η παροχή υπηρεσιών και η ελαχιστοποίηση των εμποδίων των υποδομών μπορεί, να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα και τη βιώσιμη και αρμονική εδαφική ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μεταξύ άλλων, είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί η πρόσβαση στις οδικές, στις σιδηροδρομικές, στις υδάτινες και στις αεροπορικές μεταφορές, καθώς και σε άλλες εγκαταστάσεις υποδομών, όπως η ευρυζωνικότητα και τα διευρωπαϊκά ενεργειακά δίκτυα. **Υποστηρίζονται η αποκεντρωμένη, αποτελεσματική, ασφαλής και φιλική προς το περιβάλλον παραγωγή και χρήση της ανανεώσιμης, και χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα ενέργειας.**

Υποστηρίζονται οι αποτελεσματικές εσωτερικές μετακινήσεις, ιδίως μεταξύ πόλεων-περιφερειών, οι συνδέσεις μεταξύ θάλασσας-ξηράς και οι αποτελεσματικές σχέσεις αεροδρομίου και σιδηροδρόμου. Η αυξανόμενη σημασία των παγκόσμιων δεσμών δημιουργεί την ανάγκη για ισορροπημένη διηπειρωτική κυκλοφορία συμπεριλαμβανομένης της μεγαλύτερης χρήσης των χερσαίων συνδέσεων με Ασία. Ουσιαστικό συστατικό του ολοκληρωμένου δικτύου θα πρέπει να είναι η περαιτέρω ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων που συνδέει τα κύρια ευρωπαϊκά κέντρα, όπως πρωτεύουσες, μητροπολιτικές περιφέρειες και των ΔΕΔ - κόμβων και η βελτίωση των δεσμών μεταξύ πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων συστημάτων.

Υποστηρίζεται η προσβασιμότητα των αστικών κέντρων στις περιφέρειες καθώς και η ανάπτυξη των δευτεροβάθμιων δικτύων ιδιαίτερα σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

6. Η διαχείριση και η σύνδεση οικολογικών, Τοπικών και πολιτιστικών αξιών των περιφερειών

Τονίζεται ότι η σωστή λειτουργία των οικολογικών συστημάτων και η προστασία και βελτίωση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, είναι σημαντικές προϋποθέσεις για τη μακροπρόθεσμη βιώσιμη ανάπτυξη. Η κοινή διαχείριση του κινδύνου είναι ιδιαίτερα σημαντική, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές γεωγραφικές ιδιαιτερότητες. Υποστηρίζεται η ενσωμάτωση των οικολογικών συστημάτων και των προστατευόμενων περιοχών για τις φυσικές τους αξίες, σε δίκτυα πράσινων υποδομών σε όλα τα επίπεδα.

Η μεγάλη αξία των ευρωπαϊκών αστικών και αγροτικών τοπίων θα πρέπει να προστατευθεί και να αναπτυχθεί με ποιοτικούς όρους. Περιοχές πλούσιες σε φυσικά και πολιτιστικά τοπία μπορεί να χρειαστούν ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να κάνουν καλύτερη χρήση αυτών των πόρων. Η δημιουργία θέσεων εργασίας φιλικών προς το περιβάλλον και η ενίσχυση των λειτουργιών της αναψυχής μπορούν να συμπληρώσουν τη διατήρηση. Η τοπική, περιφερειακή και διαπεριφερειακή διαχείριση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς είναι καθοριστικής σημασίας. Μέσω της τοπικής προσέγγισης υποστηρίζεται η προστασία, η αποκατάσταση και η αξιοποίηση της. Είναι επίσης καθοριστικής σημασίας, η βελτίωση της περιφερειακής και τοπικής ταυτότητας, μέσα από την ενίσχυση της συνειδητοποίησης και της ευθύνης των τοπικών και περιφερειακών κοινοτήτων προς το περιβάλλον, τα τοπία, το πολιτισμό και τις άλλες μοναδικές αξίες τους.

Η ενίσχυση της εδαφικής συνοχής απαιτεί αποτελεσματικό συντονισμό των διάφορων πολιτικών, των φορέων και των μηχανισμών σχεδιασμού, καθώς και τη δημιουργία και την ανταλλαγή της εδαφικής γνώσης. Η εκτέλεση τα μέσα και οι αρμοδιότητες βρίσκονται στα χέρια των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, των κρατών μελών, των περιφερειακών και τοπικών αρχών και των ιδιωτικών φορέων. Ο κάθετος και οριζόντιος συντονισμός μεταξύ των οργάνων λήψης αποφάσεων σε διάφορα επίπεδα και τομείς που σχετίζονται με τις πολιτικές για την εξασφάλιση της συνοχής και της συνέργειας είναι απαραίτητος.

Η Εδαφική Ατζέντα 2020 δεν προεξοφλεί τις μελλοντικές συμφωνίες, όπως τις προσεχείς δημοσιονομικές προοπτικές και την επόμενη δέσμη νομοθετικών μέτρων αλλά τονίζει τη σημασία της εξέτασης της εδαφικής διάστασης.